

ביאורים

המעלה השלישית והחותמת את ביאור מעלת ישראל היא הגדרת ישראל כבנים לה'. הבן נשאר לעולם תלוי באביו מולידו. זהו קשר בל-ינתק, בין אם ירצה בכך ובין אם לאו. זוהי משמעות הדבקות של ישראל בה', שאיננה פוסקת לעולם ועד. המהר"ל כדרכו במקומות רבים, חותם את העיון בדברי חז"ל בניסיון להצביע על ההיגיון הפנימי העומד מאחורי הצדדים השונים שהתבארו בדבריהם. במקרה זה, מצביע המהר"ל על שלושה כיוונים שעליהם עמד רבי עקיבא בדבריו בצינו את מעלתם של ישראל: האחד - מצד בריאתם ויצירתם. זוהי מדרגת הצלם האלוהי המתגלה בייחוד בישראל. במעלה זו, כפי שהסברנו קיימת התאמה בין הבורא לנברא. המדרגה השנייה היא מצד התורה. התורה, שהיא הרצון האלוהי המוחלט, מאפשרת להוביל את העולם לקראת תיקונו, לקראת הסדר הפנימי שיש להחזיר את העולם אליו. בזכות התאמתם של ישראל אל התורה רק הם מסוגלים לקבלה ובכך נודעת מעלה שנייה על גבי מעלתם העצמית מצד בריאתם. המדרגה השלישית והעליונה מכולן היא העובדה שעם ישראל הם בנים לה', מה שמלמד על כך שאין בהם דבר שלא ניתן להם מה'. כל חייהם באו לגלות את שמו של ה' בעולם. השאלה היא רק מה יהיה טיב הקשר, אך לא ניתן להתנתק מן הקשר הזה. שלושת הצדדים מאירים את מעלת ישראל משלושה צדדים - האחד, מצד עצמם, השני, מצד התורה והשלישי, מצד ה' יתברך. ישראל, אורייתא וקוב"ה. שלושת הצדדים הללו מתקשרים ומבטאים מהות מאוחדת אחת.

הרחבות

• עץ חיים היא למחזיקים בה

וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם מְשַׁכֵּיל וּמְבִין, יִמְצָא כִּי כָּל אֱלֹהֵי הַשְּׁלֵשָׁה הֵם עֵנִין אֶחָד. המהר"ל רומז בדבריו כאן לדברי הזוהר הקדוש: "שלוש מדרגות הן, המתקשרות זו בזו, שהן הקב"ה תורה וישראל" [אחרי מות עג. תרגום הסולם].

רבי חיים מוולוז'ין למד מדברי הזוהר הקדוש עיקרון מהותי: "ולזאת עיקר חיותם ואורם וקיומם של העולמות כולם על נכון, הוא רק כשאנחנו עוסקים בה (בתורה) כראוי, כי קב"ה (הקב"ה) ואורייתא (תורה) וישראל כולא חד (עניין אחד), שכל אחד מישראל שרש נשמתו העליונה מדובק ונאחז באות אחת מהתורה והיו לאחדים ממש... בא משה והורידה לארץ - כל חיותם וקיומם של כל העולמות הוא רק על ידי הבל פינו והגיוינו (מחשבתנו) בה. והאמת, בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו, מקצה עד קצהו, פנוי, חס ושלום, אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה - כרגע היו נחרבים כל העולמות, עליונים ותחתונים, והיו לאפס ותהו, חס ושלום! וכן שפעת אורם או מיעוטו חס ושלום, הכל רק כפי עניין ורוב עסקנו בה. לכן אנו מברכים עליה "זחיי עולם נטע בתוכנו", כענין הנטיעה, שנטיעתה כדי לעשות פרי להרבות טובה - כן אם אנו מחזיקים בתורה הקדושה בכל כחנו כראוי - אנו מנחילין חיי עד, וממשיכים... תוספות קדושה וברכה ואור גדול בכל העולמות" [נפש החיים ד, יא].

ואחר כך אמר: חביבין ישראל שנקראו בנים למקום. כבר אמרנו לה' כי ישראל נקראים בנים, 'בשִׁבִיל שֶׁהֵם עֲלוּלִים מֵאֲמַתָּתוֹ יִתְבַּרְךָ, וְדָבָר זֶה גֹרֵם הַחֲבוּר וְהַדְּבָקוֹת לְגַמְרִי, וְלִכְךָ אָמַר: חֲבֵה יִתְרָה נֹדַעַת לָהֶם וכו'. כי מה שֶׁהֵם עֲלוּלִים מִמֶּנּוּ הוּא הַסִּבָּה שֶׁבָּחַר הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ בְּיִשְׂרָאֵל, וְדָבָר זֶה נֹדַע לָהֶם, שֶׁבְּשִׁבִיל זֶה הוֹצִיא אוֹתָם מִמִּצְרַיִם.

וְהִנֵּה לָךְ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֲשֶׁר אָמַרְנוּ, אֲשֶׁר הֵם הַסִּבָּה מֵה שֶׁבָּחַר הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ בְּיִשְׂרָאֵל, וְקָרַבְם אֵלָיו. וְזָכְרָם הַתְּנָא הָאֱלֹקִי בְּדַעַת וּבְחֻכְמָה: הֲרֵאשׁוֹן, כִּי מִצַּד שֶׁהָאָדָם נִבְרָא בְּצֵלֶם אֱלֹקִים, וּבְשִׁבִיל כֶּף הוּא הַבְּרִיאָה הַשְּׁלֵמָה בְּיוֹתֵר, וְרֵאוי שִׁיְהִי דְבָקוֹת הָאָדָם אֶל הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ מִצַּד שְׁלֵמוֹת בְּרִיאָתוֹ, שֶׁהִרִי נִבְרָא בְּדַמּוֹתוֹ, וְהַדּוּמָה אוֹהֵב וּמִצְרֵף לְדוּמָה לוֹ. וְהַשְּׁנִי, מִצַּד הַתּוֹרָה שֶׁהִיא 'סֹדֵר הָעוֹלָם, שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם וְזוֹלָתָה, כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאָר בְּחֲבוּר הַתְּפָאָרָת. וְאֵין לַתּוֹרָה מְקַבֵּל זוֹלָת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאָר לְמַעְלָה. וְהַשְּׁלִישִׁי, מִצַּד אֲשֶׁר הֵם מִצְרָפִים אֶל הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ, מִצַּד שֶׁהוּא יִתְבַּרְךָ עֲלֵה לָהֶם, וְהֵם עֲלוּלִים מֵאֲמַתָּתוֹ יִתְבַּרְךָ. הִרִי לָךְ ג' דְבָרִים לוֹ שֶׁהֵם הַסִּבּוֹת אֲשֶׁר בָּחַר הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ בְּיִשְׂרָאֵל, וְלִקְחָם אֵלָיו. וְאֵלוֹ הַסִּבּוֹת אֵין בְּטוֹל לָהֶם בְּשׁוּם צַד. וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם מְשַׁכֵּיל וּמְבִין, יִמְצָא כִּי כָּל אֱלֹהֵי הַשְּׁלֵשָׁה הֵם עֵנִין אֶחָד, וְאֵי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ יוֹתֵר מִזֶּה.

"חביבין ישראל שנקראו בנים" - קשר העילה לעלול

התנא הזכיר ג' הסיבות של בחירת ישראל

אחר כך אמר רבי עקיבא, חביבין ישראל שנקראו בנים למקום. כבר בארנו, שישראל נקראים בנים, ¹ מפני שנבראו ממצאיותו האמיתית של הבורא, וזו סיבה ללקשר המיוחד שבין הקב"ה לישראל. ולכן גם אמר חביבה יתירה נודעת להם וכו', כי זה שנבראו מאמיתת מציאותו, זו היא הסיבה לבחירתם. ² וכשאמר בנים אתם, נודע להם דבר זה, ומפני שהם בניו הוציא אותם ממצרים.

נמצאנו למדים שאת שלושת הסיבות לבחירת ישראל ולקרבתם אל השם יתברך שהזכרנו, אמרם התנא האלוקי בדעת ובחכמה. הסיבה הראשונה, מפני שהאדם נברא בצלם אלוקים, אם כן הוא הבריאה השלימה מבין כל הנבראים, ולכן ראוי הוא להיות דבק בקב"ה, שהרי מכיוון שנברא בצלם אלוקים יש לו דמיון אל הבורא, והדומה אוהב את הדומה לו ומתחבר אליו. הסיבה השנייה, מפני התורה, ⁴ שעל פיה נברא העולם, ואין קיום לעולם בלעדיה, כמו שבארנו בתפארת ישראל, ואין בבריאה מי שיכול לקבל את התורה חוץ מישראל, כמו שבארנו למעלה. הסיבה השלישית, כי ישראל מחוברים אל הקב"ה, כי הקב"ה הוא סיבת מציאותם, והם נבראו מאמיתת מציאותו. הרי לפניך שלושת הסיבות לבחירת ישראל, ולהעשותם עמו וחבל נחלתו. לסיבות אלו אין ביטול בשום אופן. האדם המשכיל שיבין דברים אלו ידע, ששלושתם הם למעשה עניין אחד, ואי אפשר לפרש יותר.

